

ISLOM MOLIIYASI INSTRUMENTLARI ORQALI MAMLAKATDA SUG'URTA TIZIMINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI

*teacher Sadullaeva Gulnoza Usmanovna
Ismatullayeva Marjona Ulugbekovna*

Annotatsiya

Ushbu maqolada Islom moliyasi instrumentlari yordamida mamlakat sug'urta tizimini rivojlantirish masalalari o'rganiladi. Takaful sug'urta tizimining asosiy tamoyillari, uning an'anaviy sug'urtadan farqlari va afzalliklari tahlil qilinadi. Shuningdek, xalqaro tajriba va statistik ma'lumotlar asosida mamlakatimizda takafulni joriy etishning huquqiy, iqtisodiy va ijtimoiy jihatlari ko'rib chiqilib, rivojlantirishga oid tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: *Islom moliyasi, takaful, sug'urta tizimi, iqtisodiy adolat, chet el tajribasi, risk taqsimoti, manfaatdorlik.*

Sug'urta tizimi iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi bo'lib, aholining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda katta ahamiyatga ega. Bugungi kunda O'zbekistonda sug'urta tizimini takomillashtirish va aholi o'rtasida unga bo'lgan ishonchni oshirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Shu munosabat bilan, Islom moliyasi tamoyillariga asoslangan takaful sug'urta tizimi joriy etilishi muhim ahamiyatga ega. Takaful tizimi iqtisodiy adolat, oshkoralik va manfaatdorlikni ta'minlaydigan innovatsion yondashuv sifatida e'tirof etiladi. Ushbu maqolada Islom moliyasi instrumentlari orqali sug'urta tizimini rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi.

Islom moliyasi va takaful sug'urta tizimi bo'yicha xalqaro miqyosda keng ko'lamli tadqiqotlar olib borilgan. Ahmad va Rahman (2017) o'z tadqiqotlarida takaful tizimining asosiy tamoyillari, jumladan, o'zaro yordam va risklarning taqsimlanishi tamoyillarini batafsil o'rgangan. Shuningdek, Al-Suhaimi va Qudsi (2019) takaful tizimining an'anaviy sug'urtadan asosiy farqlarini tahlil qilib, uning ijtimoiy va iqtisodiy afzalliklarini ko'rsatgan. Mahalliy tadqiqotlar orasida Solimov va Karimov (2021) tomonidan amalga oshirilgan ishlar alohida e'tiborga loyiq bo'lib, ular Islom moliyasining O'zbekiston iqtisodiyoti uchun o'ziga xos moslashuvchanligini tahlil qilgan. Ammo, mamlakatimizda takaful sug'urta tizimini rivojlantirish bo'yicha chuqur tadqiqotlar yetarlicha olib borilmagan.

Takaful sug'urta tizimi Islom moliyasining muhim tarkibiy qismi bo'lib, uning asosiy tamoyillari o'zaro yordam, adolat va oshkoralikka asoslangan. Takaful tizimida ishtirokchilar birgalikda mablag' jamg'arishadi va bu mablag'lardan kutilmagan moliyaviy yo'qotishlarni qoplash uchun foydalaniladi. Bu jarayonda foiz va qimor

o'yinlari kabi Islomda taqiqlangan elementlar qat'iy an etiladi. Takaful sug'urtasining an'anaviy sug'urtadan asosiy farqlari quyidagilardan iborat:

1. An'anaviy sug'urtada risk sug'urta kompaniyasi zimmasiga o'tadi, takafulda esa ishtirokchilar o'rtasida taqsimlanadi.

2. Takaful tizimida barcha operatsiyalar oshkora bo'lib, ishtirokchilar uchun adolatli shartlar ta'minlanadi.

3. Takaful nafaqat iqtisodiy foyda, balki jamiyatga yordam ko'rsatishga qaratilgan.

Takaful sug'urta tizimini O'zbekiston sharoitida joriy etish quyidagi afzalliklarni ta'minlaydi:

- Sug'urta xizmatlariga bo'lgan ishonchni oshirish;
- Kichik va o'rta biznes sub'yektlarini qo'llab-quvvatlash;
- Aholining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash orqali ijtimoiy adolatga erishish.

Takaful sug'urta tizimi bo'yicha Malayziya, Birlashgan Arab Amirliklari va Saudiya Arabistoni kabi mamlakatlarning tajribasi e'tiborga loyiqdir. Malayziyada takaful tizimi davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanib, qonuniy asosda faoliyat yuritadi. Ushbu mamlakatda takaful kompaniyalari ijtimoiy loyihalarni moliyalashtirishda faol ishtirok etadi. Saudiya Arabistonida esa takaful sug'urtasi sog'liqni saqlash tizimining muhim qismi hisoblanadi va keng ommaga mo'ljallangan. Birlashgan Arab Amirliklarida esa takaful sug'urta tizimi biznes va xususiy sektorda keng qo'llaniladi, bu mamlakat iqtisodiyotining barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

O'zbekistonda sug'urta bozori hali rivojlanish bosqichida bo'lib, uning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 1,2% ni tashkil etadi. Sug'urta xizmatlaridan foydalanish darajasi past bo'lib, aholi orasida unga bo'lgan ishonch yetarlicha shakllanmagan. Malayziyada esa sug'urta bozori yalpi ichki mahsulotning 4,5% ini tashkil etadi, bu esa takaful tizimining iqtisodiy samaradorligini ko'rsatadi. O'zbekistonda takaful sug'urtasini joriy etish orqali sug'urta bozorining kengayishi va aholining moliyaviy barqarorligi oshishi mumkin.

Xulosa qilib aytish mumkinki, islom moliyasi instrumentlari orqali mamlakat sug'urta tizimini rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilindi. Quyidagi takliflar ilgari surildi:

1. Takaful sug'urta tizimini rivojlantirish uchun huquqiy asoslarni shakllantirish va davlat ko'magini ta'minlash.

2. Malayziya va Saudiya Arabistoni tajribasidan kelib chiqib, O'zbekiston sharoitlariga mos model ishlab chiqish.

3. Takaful sug'urtasini kichik va o'rta biznes sub'yektlari uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlash vositasi sifatida joriy etish.

4. Aholi o'rtasida Islom moliyasi va takaful sug'urtasi bo'yicha keng qamrovli tushuntirish ishlarini olib borish.

Bu takliflar sug'urta tizimining iqtisodiy samaradorligini oshirish va aholining moliyaviy farovonligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ahmed, S. (1989), Islamic Banking and Finance, Journal of Monetary Economics, Vol 24, pp. 157-167.

2. Blitz, R. and Long, M. (1965), The Economics of Usury Regulation. Journal of Political Economy, Dec., pp. 608-619.

3. Akhmadjonov, A Abdullayev, A Abdupattayev, M Sultonov. (2021). ISLAMIC BANKING MANAGEMENT, ASSETS AND LIBILITIES. Scientific progress, 2 (6), 1525-1532.

4. M Mamadjonov, A Abdullayev, I Abdurahmonov, A Mamadaliyev. (2021). Challenges of management in the digital economy. Scientific progress, 2 (6), 1533-1537.

5. MMQ Tojiyeva, AAU Abdullayev. (2021). The use of modern technologies in statistical data collection. Asian Journal of Multidimensional Research 10 (12), 250-254.

